

18.12.2008

Dnro 1583/4/07

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Leena-Maija Vitie

EU-KANSALAISEN OIKEUS KIIREELLISEEN HOITOOON

1 KANTELU

Arvostelitte kirjeessänne - - - yliopistollisen sairaalan päivystyksen menettelyä sisarenne hoidossa.

Kerroitte vieneenne sisarenne, joka on Ruotsin kansalainen, - - - päivystykseen 4.5.2007 käsien ja jalkojen vapinan vuoksi. Ensin Teille ilmoitettiin, että päivystyksessä ei hoideta ulkomaalaisia, mutta keskustelun jälkeen sisarenne otettiin kuitenkin hoitoon. Mielestänne potilaan intymiteettisuoja loukattiin, kun hänen verenpaineensa mitattiin, hänen tietojaan kysyttiin ja rauhoittava lääke annettiin odotushuoneessa. Kertomanne mukaan sisareltanne ei otettu sydänfilmiä, vaikka hänen verenpaineensa oli erittäin korkea. Huomautitte vielä, että sisarenne ei saanut lähtiessään kirjallista potilas-kertomusta mukaansa.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatiedot

Sisarenne hakeutui saattamananne - - - seudun perusterveydenhuollon päivystykseen perjantaina 4.5.2007 kello 13.33 ja tulossyyksi kirjattiin "Paniikkikohtaus?". Lääkäri haastatteli ja tutki hänet sekä antoi ohjeet lääkityksestä. Ensimmäinen ahdistusta laukaiseva Diapam 6 mg-lääkeannos annettiin kello 14.10 ja toinen kello 16.45, minkä jälkeen sisarenne kotiutui.

Lääkärin tekemästä potilasasiakirjamerkinnästä 4.5.2007 ilmeni, että sisarenne neurologiset tutkimukset Ruotsissa olivat kesken. Kertomansa mukaan sisarenne oli puolen vuoden ajan saanut päivittäin vapinakohtauksia, jotka olivat yleensä menneet ohi, kun hän oli rauhoitellut itseään. Esitietojen mukaan hän oli saanut kyseisenä päivänä tyypillisen kohtauksen sukulaisten läsnä ollessa, minkä vuoksi hänet oli tuotu päivystykseen. Tällä kerralla kohtaus oli ollut tavallista pitempi, minkä sisarenne oli epäillyt johtuneen omaisten huolesta.

Lääkäri totesi, että sisarenne oli asiallinen, ilmeikäs ja hymyilevä. Hänellä todettuja oireita oli esiintynyt jo suhteellisen pitkään eikä hänellä ollut tutkimushetkellä akuutteja oireita tai päänsärkyä. Potilasasiakirjamerkinnän mukaan hänen verenpaineensa oli 1376/84. Diagnoosiksi merkittiin "Vapinakohtaus". Lääkeannosten antamisen jälkeen sisarenne halusi lähteä kotiin arvellessaan, että oireet menisivät

kotona levossa ollen parhaiten ohi. Merkinnän mukaan hänelle oli varattu neurologinen kontrolli Ruotsissa 7.5.2007.

3.2

Selvitykset

Lääkärin selvityksen mukaan sisarenne verenpainelukema on merkitty potilasasiakirjoihin erehdyksessä väärin eikä oikeaa lukemaa ole enää mahdollista selvittää. Lääkäri muistaa, että hoitaja oli kertonut hänelle koholla olleesta verenpaineesta, mutta lääkärin mukaan vapinan aikana saatua lukemaa ei voi pitää luotettavana. Kontrolloidussa mittauksessa verenpaine todettiin normaaliksi. Lääkärin mukaan hän haastatteli ja tutki sisarenne tutkimushuoneessa, jolloin hänen ja potilaan lisäksi läsnä olitte vain Te. Potilaskertomusta ei voitu antaa potilaan mukaan, koska se ei ollut vielä valmis.

Yliääkärin mukaan yhteispäivystyksessä toimivat rinnakkain erikoissairaanhoidon ympärivuorokautinen ja jäsenkuntien virka-ajan ulkopuolinen perusterveydenhuollon päivystys. Ilman lähetettä tulevan potilaan tutkimus- ja hoitopaikan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon välillä arvioi alustavasti sairaanhoitaja yhteisesti sovittujen kriteereiden perusteella. Esimerkiksi - - - terveyskeskuksen kanssa on sovittu, että yhteispäivystykseen voidaan ohjata virka-aikana potilaat, joilla on todettu murtuma, sekä potilaat, jotka tarvitsevat nopeaa laboratorio- ja/tai röntgentutkimusta tai seurantamahdollisuutta. Yliääkäri arveli, että alkuvaiheen hoitopaikkaa koskevan ongelman syntyyn vaikutti ilmeisesti aiemmin saatu - - - terveyskeskuksen tiedote muiden kuin kiireellisten sairaustapausten hoidosta.

Palvelupäällikön mukaan - - - terveyskeskuksessa noudatetaan sosiaali- ja terveysministeriön opasta ulkomailla asuvien sairaanhoidosta. Henkilökuntaa varten on lisäksi laadittu oma ohje. Palvelupäällikön mukaan ulkomaalaisille annetaan käytännössä enemmän hoitoa kuin ohjeet edellyttävät, koska oikeus hoitoon on usein tulkinnanvarainen.

3.3

Lääninhallituksen lausunto

- - - lääninhallituksen lausunnon mukaan sisarenne tutkimukset ja hoito ovat toteutuneet tarkoituksenmukaisella tavalla. Ilmoittautumisen yhteydessä sairaanhoitaja on tehnyt hoidon tarpeen arvioinnin ja samalla potilasta on informoitu ulkomailla kirjoilla olevan henkilön hoitokäytännöistä. Tämä keskustelu käydään yleensä ilmoittautumisen yhteydessä olevassa huonetilassa, josta on ovi muuhun odotustilaan. Ilmoittautumistilassa voi olla kaksi potilasta kerrallaan, mutta yksityisyyden suojaamiseksi tilaan on luvattu ääntä eristävä väliseinä. Lääkärin tutkimus tapahtuu tutkimushuoneissa. Potilaan tutkimispaikan osalta kantelussa ja selvityksissä esitetyt poikkeavat toisistaan eikä lääninhallituksella ole mahdollisuutta selvittää asiaa enemmälti. Lääninhallitus totesi vielä, että päivystysten tilat ovat nykyisiin potilasmääriin nähden liian pienet, mutta niiden laajennussuunnitelma on jo olemassa.

3.4

Säännökset ja ohjeet

EU-maassa asuva henkilö voi saada sairaanhoitoa Suomessa asetuksen 1408/71 (Neuvoston asetusta (ETY) N:o 1408/71 sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä) perusteella. Asetuksen mukaan Suomessa oleskeleva EU/ETA maan kansalainen, joka kuuluu jonkin mainitun maan sairausvakuutuksen piiriin, saa tilapäisen Suomessa oleskelunsa aikana välittömästi tarvitsemansa hoidon.

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi iän, terveydentilan tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Kansanterveyslain (66/1972) 14 §:n mukaan kunnan tulee kansanterveystyöhön kuuluvana tehtävänä muun muassa järjestää kiireellinen avosairaanhoito potilaan asuinpaikasta riippumatta. Hallituksen esityksen (HE 233/1996) mukaan säännös koskee kiireellisen hoidon antamista myös ulkomailla asuville potilaille. Erikoissairaanhoitolain (1062/1989) 31 §:n mukaan kiireellisen sairaanhoidon tarpeessa olevalle henkilölle on annettava hänen sairautentilansa edellyttämä hoito välittömästi. Laissa ei ole määritelty kiireellisen sairaanhoidon sisältöä.

Potilaalla on potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 3 §:n perusteella oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 22 §:n mukaan laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärittämisestä ja siihen liittyvästä hoidosta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on laatinut terveydenhuollon henkilöstölle oppaan ulkomailla asuvien sairaanhoidosta Suomessa (Oppaita 1998:4). Oppaan mukaan välittömällä sairaanhoidolla tarkoitetaan ennalta arvaamatta oleskelumaassa syntyvää hoidon tarvetta. Jos hoidon tarve on tiedossa ennen lähtöä, kysymys ei ole yleensä välittömästä hoidosta, vaan hoitoon hakeutumisesta. Yleensä kroonisten sairauksien hoito katsotaan välittömäksi hoidoksi vain, jos sairaus oleskelun aikana äkillisesti pahentuu.

Välittömään sairaanhoitoon kuuluvat periaatteessa kaikki ne palvelut, jotka kuuluvat Suomen terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Sellaiset toimenpiteet tehdään, joita ei voi siirtää myöhemmäksi potilaan henkeä tai terveyttä vaarantamatta. Hoitotoimenpiteet määräytyvät lääketieteellisillä perusteilla ja niistä päättää hoitava lääkäri.

Oppaassa todetaan vielä, että välittömän (=kiireellisen) sairaanhoidon perussisältö on kansainvälisesti vakiintunut, mutta yksittäistapauksissa joudutaan usein tulkintatilanteisiin. Sairaanhoidon välittömää tarvetta arvioitaessa on käytettävä harkintaa eikä ehdottoman täsmällisiä ohjeita voida antaa.

--- sosiaali- ja terveystoimessa on laadittu ohje kiireellisestä ja ei-kiireellisestä avosairaanhoidosta - - - terveyskeskuksessa. Ohjeen mukaan kiireellisellä hoidolla tarkoitetaan ennalta arvaamatta syntyvää hoidon tarvetta, jolloin lääkärin antamaa hoitoa ei voi lykätä potilaan henkeä tai terveyttä vaarantamatta. Ulkomaalaisten osalta todetaan, että henkeä uhkaava hoito on aina annettava kansalaisuudesta riippumatta. Muutoin annetaan lääketieteellisesti välttämätön hoito maassa oleskelun ajaksi.

Ulkomaalaisten hoitoa käsitellään myös kyseisen sairaanhoitopiirin potilaan hoidon järjestämisestä laaditussa käsikirjassa. Käsikirjan mukaan kiireellisen sairaanhoidon tarpeessa olevalle henkilölle on aina annettava sairaanhoitoa. Tämä koskee kaikkia potilaita heidän kansalaisuudestaan ja asuinpaikastaan riippumatta.

3.5

Arviointi

Edellä kuvattujen säännösten perusteella sisarellanne oli oikeus tarvitsemaansa kiireelliseen hoitoon. Minulla ei ole mahdollisuutta selvittää jälkikäteen keskusteluja, joita päivystykseen tullessanne kävitte oikeasta hoitopaikasta. Totean kuitenkin, että - - - seudun yhteispäivystyksen ja - - - yliopistollisen sairaalan tulee kantelussa esitetyn kaltaisten väärinkäsitysten välttämiseksi huolehtia siitä, että päivystyksessä työskentelevä henkilökunta on tietoinen ulkomaalaisten hoitoa koskevien säännösten ja ohjeiden sisällöstä.

- - - lääninhallitus katsoi sisarene tutkimusten ja hoidon toteutuneen tarkoituksenmukaisella tavalla. Minulla ei ole syytä asettaa tätä näkemystä kysymyksenalaiseksi. Tämän lisäksi totean, että potilaan tutkimuksesta ja hoidosta päättää häntä hoitava lääkäri. Tässä tapauksessa potilaan oireet olivat häneltä saatujen tietojen perusteella jatkuneet jo pitkään ja hänen neurologiset tutkimuksensa olivat käynnissä. Mitään oireiden akuuttia pahenemista tai uusia oireita ei tullut esille. Sisarene sai oireita helpottavan lääkityksen, minkä jälkeen hänet kotiutettiin hänen oman toivomuksensa mukaisesti. Tähän nähden, ja ottaen huomioon edellä kiireellisestä hoidosta esitetyn, en ole voinut todeta, että hoidossa olisi menetelty lain tai ohjeiden vastaisesti tai velvollisuuksia laiminlyöden.

Jälkikäteen ei ole mahdollista selvittää, tutkittiinko sisartanne odotus- vai tutkimustilassa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asetuksen potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä (99/2001). Asetuksen 8 §:n mukaan avohoitokäyntiä koskevat merkinnät tulee tehdä välittömästi ja viimeistään neljän vuorokauden kuluessa käynnistä. Yhteenveto potilaalle annetusta hoidosta tulee toimittaa potilaan suostumuksen mukaisesti ja viipymättä. Yhteenveto tulee myös kiireettömässä tapauksessa lähettää kymmenen vuorokauden kuluessa hoidon päättymisestä. Tähän viitaten totean, että päivystyksessä ei voida katsoa menetellyn lainvastaisesti, kun sisarene ei saanut potilaskertomusta mukaansa, kun hän kotiutui.

Edellä esitetyn perusteella en ole havainnut asiassa näiltä tai muiltakaan osin oikeusasiamiehen toimipiteitä edellyttävää lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Saatan kuitenkin edellä kohdassa 3.5 esittämäni käsityksen säännösten ja ohjeiden tuntemisesta - - - seudun yhteispäivystyksen ja - - - yliopistollisen sairaalan tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän niille jäljennöksen tästä päätöksestä.